

Alteritatea ontologică a poetului. Nichita Danilov și granița interioară

Danilo DE SALAZAR*

Key-words: *ontologic otherness, alterity, inner border, poetical reverie, androgyny*

Într-unul dintre cele mai interesante eseuri ale sale despre poezie, Nichita Danilov își pune următoarea întrebare: „Poezia e în text sau în afara lui? Cu alte cuvinte: poezia este un text? Sau o altă: totuși, ce altceva este poezia dacă nu e un text?” (Danilov 2006: 46). Întrebarea, la care autorul, de fapt, nu dă un răspuns chiar definitiv¹, dă măsura unei reflecții adânci asupra propriei arte, din punct de vedere metafizic – atributul fiind unanim recunoscut ca specific al poeziei daniloviene –, și devine punctul nostru de plecare pentru a sonda universul care se ascunde în spatele sau înăuntrul cuvintelor. Când Gaston Bachelard, în cartea lui *La poétique de l'espace*, scrie că „la poésie est [...] une phénoménologie de l'âme”² (Bachelard 2005a: 4), ne încurajează să ne reîntoarcem spre noi înșine pentru „tenter la communication avec la conscience créante du poète” (Bachelard 2005b: 1), și să lăsăm la o parte demersul psihanalitic al autorului, fiindcă „La poésie est quelque chose de plus que les poètes” (G. Sand, *apud* Bachelard 2005b: 6) sau, cum sugerează Danilov:

În viața literară e bine să cauți să te călăuzești după câteva principii. [...] Să cauți întotdeauna în spatele operei de artă omul, chiar cu teama și riscul de a nu găsi omul, ci o operă de artă (Danilov 2006: 28).

1. O metafizică a reveriei poetice

Conform perspectivei hermeneutice bachelardiene, vom considera „ imaginea poetică” drept o „origine de conscience” (Bachelard 2005b: 1), drept un „act uman” în limbajul poetic, adică în momentul în care „la conscience imaginante crée et vit l'image poétique”³ (Bachelard 2005b: 5). A simți o poezie înseamnă, pentru cititor,

* Universitatea din Calabria, Italia.

¹ Eseul respectiv – în care teoria poetică a lui Danilov este expusă pe larg – se încheie cu o altă întrebare: „Deci: există ficțiune în poezie?” (Danilov 2006: 54).

² Același concept este reluat într-o carte următoare, *La poétique de la rêverie*, unde Bachelard adaugă: „C'est toute l'âme qui se livre avec l'univers poétique du poète” (Bachelard 2005b: 13).

³ Într-un alt pasaj, Bachelard specifică: „Bien entendu, la Poétique de la Rêverie que nous esquissons n'est à aucun titre une Poésie. Les documents d'onirisme éveillé que nous livre la rêverie doivent être travaillés – souvent longuement travaillés – par le poète pour recevoir la dignité des poèmes. Mais, enfin, ces documents formés par la rêverie sont la matière la plus propice pour être façonnés en poèmes. [...] Le poète garde assez distinctement la conscience de rêver pour

retrăirea aceleiași stări de reverie în care s-a cufundat autorul în momentul creației: un proces ce se declanșează dacă există un raport simbiotic la nivelul sufletului⁴, polul ființei prin care omul devine capabil de a capta imaginea în imediatețea ei⁵. Astfel încât cititorul, nemaifiind prizonier în mrejele spiritului lui rațional, se lasă dus de fluxul imaginilor, așa cum scriitorul, înainte de el, părșise limbajul semnificantului pentru a adopta un limbaj poetic, intrând în „lumea laudei” și „pătrunzând în cosmosul cuvântului”⁶. Între poet și cititor nu se stabilește doar un contact, ci o adevărată interschimbare a personalității lăuntrice; poezia pierde conotația ei strict textuală, cuvintele dobândesc o energie care le permite să se dezlipească de pe pagină devenind firele unei uriașe pânze de păianjen ce „se întinde din chilia autorului în cea a cititorului” (Danilov 2005a: 9). Într-un capitol dedicat studiului valorilor intimității, Bachelard sesizează:

Alors quand c'est un poète qui parle, l'âme du lecteur retentit, elle connaît ce retentissement qui [...] rend à l'être l'énergie d'une origine (Bachelard 2005a: 32).

L'image poétique n'est pas soumise à une poussée. Elle n'est pas l'écho d'un passé. C'est plutôt l'inverse: par l'éclat d'une image, le passé lointain résonne d'échos et l'on ne voit guère à quelle profondeur ces échos vont se répercuter et s'éteindre (Bachelard 2005a: 1–2)⁷.

Conform poeziei metafizice a lui Nichita Danilov, procesul menționat poate fi acceptat referitor la receptarea imaginilor din partea cititorului, dar lucrurile se schimbă puțin când luăm în considerație momentul în care imaginea se naște din pixul autorului. Dacă la Bachelard reveria cosmică prin care se urzește imaginea este considerată drept o stare ante-perceptivă⁸, pentru poetul ieșean există o fază imediat anterioară sau poate chiar concomitentă acestui moment demiurgic, o fază în care el devine primul receptor al propriei poezii:

dominer la tâche d'écrire sa rêverie. Faire une œuvre avec une rêverie, être auteur dans la rêverie même, quelle promotion d'être!” (Bachelard 2005b: 136–137).

⁴ „En bien des circonstances, on doit reconnaître que la poésie est un engagement de l'âme. [...] Dans les poèmes se manifestent des forces qui ne passent pas par les circuits d'un savoir. Les dialectiques de l'inspiration et du talent s'éclairent si l'on en considère les deux pôles: l'âme et l'esprit. [...] En une image poétique l'âme dit sa présence” (Bachelard 2005a: 5–6).

⁵ La sfârșitul cărții *La poétique de la rêverie*, Gaston Bachelard exprimă dorința următoare: „Écrit en *anima*, nous voudrions que ce simple livre soit lu en *anima*” (Bachelard 2005b: 183).

⁶ „Dans le monde de la parole, quand le poète abandonne le langage significatif pour le langage poétique, l'esthétisation du psychisme devient le signe psychologique dominant. La rêverie qui veut s'exprimer devient rêverie poétique. [...] Du moins le vrai poète est bilingue, il ne confond pas le langage de la signification et le langage poétique. Traduire une de ces langues dans l'autre ne saurait être qu'un pauvre métier. [...] En aimant les choses du monde on apprend à louer le monde: on entre dans le cosmos de la parole” (Bachelard 2005b: 160).

⁷ Bachelard precizează că această perspectivă a cercetării este limitată la „image poétique dans son origine à partir de l'imagination pure, nous laissons de côté le problème de la *composition* du poème comme groupement des images multiples. Dans cette composition du poème interviennent des éléments psychologiquement complexes [...]. C'est donc au niveau des images détachées que nous pouvons « retentir » phénoménologiquement” (Bachelard 2005a: 8–9).

⁸ „En sa rêverie solitaire, le rêveur de rêverie cosmique est le véritable sujet du verbe contempler [...] ce n'est certainement pas *percevoir*. [...] La rêverie cosmique nous fait vivre en un état qu'il faut bien désigner comme anté-perceptif” (Bachelard 2005b: 149).

Suflul care-l inspiră pe poet [...] vine de departe, din sufletul unor lucruri [...] sau ființe pierite de mult și din care a rămas o vagă energie ce se manifestă sub forma unor unde sensibile sau sub forma unor corpusculi infimi ce impregnează aerul din jur. Poetul – un receptor hipersensibil – se „umple” de ele și le rostește. Unele din aceste energii sunt malefice. Sunt energiile unor suflete nemulțumite ce au pierit mai devreme decât le-a fost sortit să piară și nu și-au trăit viața până la capăt. De aceste forțe obscure și care vin din spații diverse și se impregnează în lucrurile cu care intrăm în contact, poetul trebuie să se ferească, căci ele vor căuta să-l potențeze și să-și retrăiască prin el existența netrăită. Ele însă îl vor distruge, implantându-i ceva din destinul lor demonic (Danilov 2006: 49).

Momentul inspirației devine pentru Danilov o periculoasă transsubstanțiere a sinelui, în timpul căreia receptarea nu mai ține de cele cinci simțuri ale omului și se trăiește un fel de experiență inter-dimensională:

Cu alte cuvinte, poetul nu trăiește atât viața sa, cât mai cu seamă viețile celor cu care intră în contact. Trăiește viețile netrăite și neliniștile altora. Între poetul cuprins de inspirație și șamanul care levitează la doi metri de pământ în urma unor exerciții rituale există asemănări de structură interioară. Ambii sunt posedați de stări lăuntrice care rup contactul cu gravitația și cu realul, amândoi sunt bântuiți de acel demon lăuntric ce face legătură între eul individual și spațiul cosmic (Danilov 2006: 49).

2. Noaptea și Timpul cosmic

Se conturează, atunci, o altă lume cu care se poate stabili o legătură doar pe cale spirituală, și a cărei energie se materializează sub forma cuvântului, „o substanță extrem de delicată, dar totodată nocivă” (Danilov 2006: 23) ce îl transportă pe poet din realitatea apropiată într-o „irealitate și mai apropiată”. Cea a propriului subconștient, în care sunt înmagazinate toate informațiile privind istoria speciei și a universului (Danilov 2006: 23).

Cuvântul poetic ne permite să deschidem ușa realității imanente și să intrăm cu un picior în non existență – coborând în subconștient – acolo unde se găsesc „adevăruri pe care rațiunea nu le poate defini” (Danilov 2006: 23); așa cum „căutătorul de gunoarie” ce, mergând pe strada Kanta, răsfoiește liniștit *Critica rațiunii pure* scoasă din tomberon, „în căutarea unui sens mai profund”⁹ al propriei sale existențe. Imaginile suprarealiste din poemele lui Danilov sunt expresia acestei lumi mijlocii ce nu se mișcă după legile rațiunii și în care eul experimentează posibilitatea de a nu fi fără să-și piardă conștiința de a exista. Bachelard ar spune: „Le poète parle au seuil de l'être” (Bachelard 2005a: 2), remarcând, în legătură cu asta, diferența fundamentală dintre vis și reverie:

Le rêve de la nuit ne nous appartient pas. [...] Le rêve nocturne disperse notre être sur des fantômes d'êtres hétéroclites qui ne sont même plus des ombres de nous-mêmes. [...] alors que le rêveur de rêve nocturne est une ombre qui a perdu son moi, le rêveur de rêverie, s'il est un peu philosophe, peut, au centre de son moi rêveur, formuler un *cogito* (Bachelard 2005b: 124, 129).

Este de remarcat că nici Nichita Danilov nu încadrează poezia în onirismul absolut, care ar produce o pierdere a eu-lui în vârtejul visului, ci o inserează în

⁹ Imaginea descrisă este conținută în poezia *Imagini de pe strada Kanta* (Danilov 2011: 21).

dialectica dintre o perspectivă strict rațională și una vizionară, dar care menține oricum la propria ei bază posibilitatea cugetului. Aceasta este temelia teoretică pe care Danilov și-a construit cartea deplinei maturități, *Centura de castitate*, unde poetul metaforizează (poate nu este vorba chiar de o metaforă absolută) starea de reverie poetică prin descrierea unei nopți în care nu doar că nu se visează (aici s-ar putea trasa linia de demarcație cu suprarealismul onirist¹⁰), ci se rămâne în starea cea confuză și tulburătoare a insomniei¹¹. *Insomnia* – titlul primei secțiuni a cărții – îi este absolut necesară poetului pentru a sonda „atât în propriul său subconștient, cât și în ceea ce numim subconștientul colectiv”¹² („Înainte de a ne cufunda în somn, ni se revelă Conștiința. Marea conștiință universală”, din *Feofan. Înălțare*, Danilov 2007: 23), o călătorie prin lumea arhetipurilor, acea *față lăuntrică*¹³ aflată într-o mișcare supusă inexorabilei legi a ciclului universal:

Și atunci am văzut rotindu-se fața mea în afara și înăuntrul meu [...] Înspre apus strălucea cuvântul Eu și la răsărit un număr format din șapte cifre ce se stingeau și se aprindeau și se stingeau regulat într-o tăcere desăvârșită, schimbându-și mereu locul între ele și formând mereu același număr, a cărei sens era: *eu sunt Dumnezeuul umbrei tale ce caută lumina lumii...* [...] Apoi am văzut la o margine a pământului – drept și rotund ca un blid de aramă – o mulțime de bărbați întinși pe nisip și la o altă margine o mulțime de femei țipând în chinurile facerii (din *Fața lăuntrică*, Danilov 2007: 36–39)¹⁴.

Cartea se încheie cu seria de poeme adunate sub titlul *Lumină* (Danilov 2007: 53–98), simbolul întoarcerii la gândirea rațională a dimineții, când bezna și conținutul ei tulburător devin o amintire îndepărtată:

Departa de zbuciumul lumii/ acolo unde orice sunet devine o amintire/ a celui ce-ai fost/ doar o umbră a unui prezent/ cufundat în uitare./ ascuți zbuciumul ritmic al mării –/ dus și întors –/ hârșăit de valuri pe nisip... [...] și îți închipui/ apusul ce-și lasă draperia grea peste lume./ Dai draperia la o parte/ și descoperi o mulțime de măști/ care se ascund de lumina zilei/ și uneori și-a nopții... (din *Măști* – Danilov 2007: 95).

S-ar putea spune că *Centura de castitate* este o carte cu o structură circulară, metaforă a regenerării ciclice a *Timpului cosmic*, a reîntoarcerii spre timpul

¹⁰ Într-o izotopie realistă, în următorul poem din ciclul *Insomnie*, și prezența beznei poate fi considerată o dovadă că poetul n-a intrat în regatul viselor: „Ușa a dispărut/ camera s-a făcut și ea nevăzută/ s-a ascuns într-o altă cameră [...]// Strigăm și în urma noastră/ se desfac strigătele ca niște guri/ care la apropierea pașilor noștri/ ba se deschid / ba se închid [...]// aidoma unor ochi/ ce s-ar privi unul pe altul... În beznă” (Din poezia *Camera ascunsă* – Danilov 2007: 10).

¹¹ „Din încâlcitele fapte ale zilei/ încerci să-ți faci un culcuș pentru/ noapte, dar firul întâmplărilor/ nu te lasă în pace; caruselul memoriei/ se învârte acum în sens invers/ aducând la suprafață umbre și imagini/ trăite aievea și în închipuire [...]. Dacă/ conștiința ta ar fi *tabula rasa*,/ ai putea dormi liniștit. Cineva însă, cine?/ tulbură apele și întoarce/ toate întâmplările pe dos./ Sub fiecare din ele, ca sub o piatră umedă,/ își ițește capul un vierme. Ești conștient?”. Din poezia *Insomnie* (Danilov 2007: 8).

¹² Danilov 2006: 23.

¹³ *Fața lăuntrică* este titlul secțiunii următoare din carte (Danilov 2007: 29–52).

¹⁴ În textul menționat, găsim diferite simboluri referitoare la tema ciclului (apusul și răsăritul, nisipul, forma circulară, mișcarea continuă și alternată, nașterea și numărul șapte).

primordial¹⁵, la o condiție pur spirituală, aceea de care ne apropiem în timpul reveriei poetice. *Centura de castitate* poate fi considerată drept momentul în care prinde un contur mai definit ideea ce stă la baza discursului poetic danilovian; ea reprezintă o etapă fundamentală în desfășurarea unei teorii existențiale care începuse chiar în operele din exordiul lui literar, făcându-se și mai explicită deja în cartea *Suflete la second-hand*:

În ce privește *Suflete la second-hand*, volumul e construit pe ideea că existența, cu toate păcatele ei, merită să fie trăită și că sufletul care animă trupul a mai cunoscut și alte experiențe sau existențe. El a mai animat și alte trupuri. [...] Dacă am avea suflete „la prima mână” am trăi în paradis. Omenirea va trebui să se „căiască” secole și secole, milenii și milenii pentru a-și depăși condiția de existența sa de „second-hand” și a păși într-o altă etapă, care duce spre dumnezeire. Aceste suflete la second-hand atârnă pe umerii noștri ca un lest și ne împiedică să ne înălțăm, să devenim ființe pur spirituale. Prăpastia cărnii ne trage mereu spre o stare duală (Danilov 2006: 345–346).

3. Nostalgia originilor

Putem identifica un fel de *nostalgie a originilor*, adică „une nostalgie de la *perfection des commencements*” (Eliade 1979: 80): din raportul dialectic între unic și multiplu își trage seva o idee conform căreia viața materială reprezintă un fel de degradare a ființei noastre originare și eterne: „Între a fi multiplu și a fi continuu,/ omul a ales multiplicitatea” (din *Feofan. Clopotnița* – Danilov 2007: 43). Nu e de mirare că primul poem din antologia poetică *Ferapont* se deschide cu aceste cuvinte: „Odată cu timpul și apa/ toate se vor scurge într-una” (din *Odată cu timpul și apa* – Danilov 2005a: 13); o imagine esențială și cu caracter definitoriu pe care o regăsim, printre altele, în poezia *Feofan. Pendulul* (Danilov 2007: 46–47), un adevărat compendiu al întregii teorii daniloviene, unde pendulul devine metafora oscilației omului între existență și non existență. Oscilația perpetuă se realizează doar în vidul absolut, adică în non existență, într-un prezent etern ce-și găsește corespondența în izocronismul pendulului, care, în plus, este orientat spre răsărit, în timp ce fața omului aflat în interiorul său este orientată spre apus. Este o metaforă a trecerii de la dimensiunea edenică – cu indinstincția ei temporală și sexuală („O persoană între două vârste și de sex incert este introdusă într-un pendul. În jurul pendulului se trasează un cerc¹⁶ pe nisip cu raza de $3,14^{17}$ ”) – la existența omenească, caracterizată de vremelnicia trupului și, mai general, a materialității („În cerc se înscrie un triunghi dreptunghic isoscel. [...] Omul este o ființă fericită./ Mormântul lui este

¹⁵ „On peut dire du Temps sacré qu’il est toujours le même, qu’il est «une suite d’éternités» [...]. L’homme religieux débouche périodiquement dans le Temps mythique et sacré, retrouve le *Temps de l’origine*, celui qui «ne coule pas» parce qu’il ne participe pas à la durée temporelle profane, est constitué par un *éternel présent* indéfiniment récupérable” (Eliade 1979: 76–77).

¹⁶ „Le cercle est d’abord un point étendu; il participe de sa perfection. Aussi le point et le cercle ont-ils des propriétés symboliques communes: perfection, homogénéité, absence de distinction ou de division [...]. Le mouvement circulaire est parfait, immuable, sans commencement ni fin, ni variation; ce qui l’habilité à symboliser le temps. Le temps se définit comme une succession continue et invariable d’instantans tous identiques les uns aux autres [...]. D’après des textes de philosophes et de théologiens, le cercle peut symboliser la divinité” (Chevalier, Gheerbrant 2008: 191).

¹⁷ Subliniem că $3,14$ corespunde la valoarea π -lui, un număr transcendent.

timpul! [...] Timp înseamnă materie./ Timp înseamnă trup”). Între ele se instaurează un raport de alternanța ciclică, simbolizat de clepsidră¹⁸ („Fețele celor aflați în timp sunt umplute cu nisip./ Fețele celor care au părăsit timpul sunt vide. Nisipul este o cheie./ Timpul se scurge dintr-o clepsidră în alta”) și hiperdeterminat de prezența apei¹⁹, elementul fiind asimilat cu lichidul amniotic al mamei arhetipale („Această apă este timpul./ El izvorăște din acest ceas!/ În interiorul lui se află un fetus. [...] Dacă un om ar deschide mecanismul, din interiorul lui s-ar rostogoli un înger nenăscut”). Toate aceste elemente participă la un soi de ritual inițiativ, al cărui scop este „mourir à cette vie première (naturelle) et renaître à une vie supérieure, qui est à la fois religieuse et culturelle” (Eliade 1979: 158). Nu lipsește nici dansul ritual în jurul locului unde neofitul stă așezat în poziție fetală:

La mort du néophyte signifie une régression à l'état embryonnaire, mais ceci ne doit pas être entendu uniquement au sens de la physiologie humaine, mais aussi dans une acception cosmologique: l'état foetal équivaut à une régression provisoire au mode virtuel, précosmique (Eliade 1979: 160).

Compunerea specifică a formelor menționate în poemul citat ne trimite cu gândul la anumite semnificații mistice, dată fiind relația simbolică recurentă dintre cerc și pătrat. Chevalier și Gheerbrant ne amintesc că pătratul

est le symbole de la terre, par opposition au ciel, mais aussi, à un autre niveau, il est le symbole de l'univers créé, terre et ciel, par opposition à l'incrée et au créateur; il est l'antithèse du transcendant (Chevalier, Gheerbrant 2008: 165).

O conotație simbolică ce devine și mai explicită când îl considerăm în compunerea geometrică cu un cerc, ca în structura unui pantheon sau unei mandale, în legătură cu care Jung observă:

Les formes rondes du mandala symbolisent, en général, l'intégrité naturelle, alors que la forme quadrangulaire représente la prise de conscience de cette intégrité (C.G. Jung *apud* Chevalier, Gheerbrant 2008: 608).

Triunghiul dreptunghic isoscel despre care este vorba în poemul lui Danilov n-ar fi atunci altceva decât o jumătate a unui pătrat, și devine simbolul lipsei de integritate a ființei umane. Trebuie remarcată și prezența îngerului, a cărui piele („Timpul naște îngeri morți”. Din *Feofan. Pendulul*, Danilov 2007: 47) devine metafora integrității noastre pierdute. Simbol privilegiat pentru a prezenta tema dublului în poezie – nu doar la Danilov – el intră chiar în acest proces de recuperare

¹⁸ „Le sablier symbolise la chute éternelle du temps (Lamartine); son écoulement inexorable et partant son aboutissement, dans le cycle humain, à la mort. Mais il signifie aussi une possibilité de renversement du temps, un retour aux origines. [...] Le vide et le plein doivent se succéder; il y a donc passage du supérieur dans l'inférieur, c'est-à-dire du céleste dans le terrestre et ensuite par renversement du terrestre dans le céleste. Telle est l'image du choix, mystique et alchimique” (Chevalier, Gheerbrant 2008: 838).

¹⁹ „L'immersion symbolise la régression dans le préformel, la réintégration dans le monde indifférencié de la préexistence. [...] l'immersion équivaut à une dissolution des formes. [...] Le contact avec l'eau comporte toujours une régénération: et parce que la dissolution est suivie d'une «nouvelle naissance», et parce que l'immersion fertilise et multiplie le potentiel de vie” (Eliade 1979: 111).

a acelei părți de sine ce a rămas *dincolo*²⁰, cum se vede în *Alt secol*, un poem din cartea *Câmp negru*:

Îngerul meu tămăduitor/ n-are aură, nici aripi./ Îmi pune degetul pe rană și-mi spune:/ „Exiști, Danilov, exiști?”// [...] „Exist, exist, îi răspund./ de mai bine de un sfert de secol/ mă străduiesc să exist”// „Atunci caută-ți cealaltă jumătate a ta/ și există cu adevărat!”/ „Cealaltă jumătate a mea/ a rămas dincolo. Dincolo, îi răspund./ Du-mă în alt timp, în alt secol...” (*Alt Secol* – Danilov 2004: 42).

4. Alteritatea ca necesitate ontologică

Ideea reintegrării e reluată ca un ecou al mitului androgenului descris în *Banchetul* lui Platon, conform căruia omul ar tinde spre unitatea lui originară. La Nichita Danilov mitul este interpretat și din punct de vedere sexual, sub forma unei renunțări la plăcerile trupești și a puterii procreatoare:

Aparatul genital, privit ca un mic teatru al ororii, ca o clopotniță a deșertăciunii [...] Opriți perpetuarea și veți obține nemurirea... [...] Sexul este oglinda ce multiplică trupurile [...] Unicul – prezența sa multiplă. Masa – concentrarea într-un singur tot, scurgându-se prin degetele întredeschise ale tămăduitoarei Tale mâini... (din *Feofan. Clopotnița* – Danilov 2007: 43).

Ca și „centura de castitate”, suprimarea dimensiunii carnale nu este altceva decât metafora unei necesități de a redescoperi sacralitatea vieții, de a reintegra în noi acea parte de divinitate pe care am pierdut-o în momentul nașterii. Nașterea fiind clipa în care ne desprindem de mama arhetipală, clipa sempiternă în care pendulul oscilează între existență și non existență:

Acolo, înăuntru, îi văd pe tatăl meu și pe mama mea/ cu fața unul la altul/ luându-și liniștiți cina/ înainte de nașterea mea./ Și terminându-și liniștiți cina/ după nașterea mea,/ în timp ce pendula bate/ mereu aceeași oră congestionată:/ 17 și 30 de minute,/ mereu 17 și 30 de minute (din *Amurg* – Danilov 2005a: 22).

Pântecul matern este ca o clepsidră răsturnată în mod iremediabil: ieșind din el, luăm act de alteritatea noastră ontologică și toată viața vom simți necesitatea de a umple goliciunea noastră recuperând bobitele de nisip ce au rămas acolo, sus:

Ideea de întoarcere/ a elementului în element/ a elementarului/ în starea elementară/ când tot ce a fost existență/ devine o formă/ atât de umilă/ atât de primitoare/ ca un pântec matern/ la fel de plin/ la fel de gol/ ca înainte de expulzarea noastră/ în lume sau după... (din *Eliberare*, Danilov 2007: 63).

Recuperarea androgeniei pierdute se transformă într-un *regressus ad uterum*, o întoarcere în starea noastră embrionară. Interesul lui Danilov pentru mitul androgenului își găsește confirmarea în ultimul lui roman, *Ambasadorul invizibil* – a cărui primă parte se intitulează chiar *Androgenii* – unde citim: „Ca să devii nemuritor, trebuie să renunți la puterea de a zămisi” (Danilov 2010: 60). Am comite

²⁰ „S-ar putea ca o parte din rămășițele noastre nepământești – există și acestea – să fi rămas *dincolo*: nu venim cu totul aici, după cum nu venim nici pe totdeauna. O parte din materia noastră sensibilă a rămas *dincolo*, în neființă, în non existență: mulți dintre noi au acolo mai multă substanță, alții mai puțină; cu toții însă posedăm un anumit procent din ceea ce suntem cu adevărat noi înșine, din ceea ce am fost înainte de a fi” (Danilov 2005a: 9).

o mare greșeală dacă am interpreta această renunțare ca pe un fel de precept religios, ca pe o obligație morală: ea este doar metafora unei nostalgii mai adânci. Romanul menționat ne ajută să trecem pe un alt nivel al cercetării și să întrezărim printre cuvinte acel substrat personal ce stă la baza interesului pentru tema tratată în articolul de față. Structura mai discursivă a prozei și abordarea mai elaborată revelă elemente teoretice mai puțin enigmatice decât poezia, care țin de experiența personală propriu-zisă a autorului, de pildă: „Eu cred că suntem sau, mai bine zis, am fost înzestrați cu simțuri care pot accede la memoria ancestrală. Numai că civilizația ne-a anihilat aceste simțuri” (Danilov 2010: 17); și merge mai departe:

Ce a făcut civilizația din noi? Sau, mai bine zis, puterea sovietică? Ne-a abrutizat. Iată unde te poate duce ateismul exacerbat, mi-am zis. Decenii întregi, regimul ne-a vârat în cap că nu există transcendență. Că nu există decât rațiune. Dar iată unde duce rațiunea! Omul s-a rupt de credință. N-a înlocuit-o cu nimic. Și a ajuns unde a ajuns... (Danilov 2010: 38).

Este asta altceva decât nostalgia sacralului proprie *omului religios* din *Le sacré et le profane*²¹? Un sentiment ce se regăsește și într-un articol mai recent scris de Nichita Danilov:

Într-adevăr, marginea mă definește. Oriunde aș merge, orice aș face, orice aș gândi, oricum aș respira, marginea mă însoțește fidelă ca o umbră. Nu pot să ies din „cercul” ei. M-am născut la marginea dintre lumi și, aș putea spune, chiar la marginea istoriei, într-un sat situat la graniță, unde harta României se agață în cui. [...] Oriunde te duceai, îl găseai pe Dumnezeu. [...] În afară de Dumnezeu mai era însă și granița. [...] Dincolo de graniță [...] îngerii fuseseră alungați și în locul lor băntuiau patrulele de soldați și de milițieni ai lui Anticrist... (Danilov 2012b).

Această graniță este metafora separațiunii dintre existența sacră și cea profană ce se învecinează în sinele omului, ontologica stare duală ce, atunci când nu-și găsește echilibrul, aduce un sentiment de singurătate din care, după parerea lui Danilov, nu se întrezărește scăparea:

Cât de singuri vom fi în satul global? La fel de singuri ca orice fiu al lui Adam [...] să ne închipuim cum arată arborele genealogic al omenirii. La un capăt Adam, din care se desprinde Eva, iar din ei, în două brațe, două crengi, două râuri (unul de bărbați, altul de femei) care își lărgesc mereu albia pe măsură ce înaintează în istorie. Râurile devin fluvii vuitoare, din ce în ce mai tulburi, din ce în ce mai însângerate, fiind gata pregătite să se reverse în marele ocean, care-i neantul. Încremenit ca o stâncă la izvoare, Adam, tatăl tuturor oamenilor, contemplă puhoiul miliardelor de oameni ce-au izvorât din el. Oare cum i-ar putea întoarce în Edenul natal? (Danilov 2006: 17).

Ca o rugăciune „rostită în șoaptă” când era copil, poezia este pentru adultul Nichita Danilov calea privilegiată pentru a încerca un contact cu dumnezeirea pierdută în partea cea mai adâncă a sinelui. Cenzurarea sacralului în viața lui de fiecare zi l-a adus pe poet în ipostaza de a-și sacraliza cuvântul, recunoscându-i

²¹ Eliade scrie: „Le Cosmos totalement désacralisé est une découverte récente de l'esprit humain” (Eliade 1979: 16).

puterea de a condensa trecutul și viitorul în clipa prezentă în care sufletul îl rostește, când se înființează în noi neființa:

Tot ce s-a întâmplat în univers de-a lungul timpului plutește ca un leș în subconștientul nostru. Din această nebuloasă a trecutului se înfiripează viitorul. Care la rândul său poate fi intuit de psihicul uman. Cuvântul e un mijloc, o simplă unealtă, un fel de găleată, ca să zic așa, pe care o folosește pentru a scoate la suprafață acea apă lăuntrică din care curcubeul, cum zice Blaga, „își bea frumusețea și neființa” (Danilov 2006: 23–24).

Ca să încercăm să răspundem la întrebarea cu care am început, am putea spune că, fiind un produs al omului, poezia trăiește și ea la mijloc, între existență și nonexistență, între spus și nespus: așa cum poezia nu poate exista fără spațiile albe lăsate pe pagină, nici omul n-ar putea exista fără partea lui de neființă. Într-un fel, poezia își împarte dualitatea cu omul: poate că dacă omul ar reuși să-și regăsească integritatea originală, cuvintele ar umple pagina sau, cine știe, spațiile albe ar șterge cuvintele.

Bibliografie

- Bachelard 2004: Gaston Bachelard, *La Terre et les rêveries du repos*, Paris, Librairie José Corti.
- Bachelard 2005a: Gaston Bachelard, *La Poétique de l'espace*, Paris, Presses Universitaires de France.
- Bachelard 2005b: Gaston Bachelard, *La Poétique de la rêverie*, Paris, Presses Universitaires de France.
- Brunel 1992: Pierre Brunel, *Mythocritique. Théorie et parcours*, Paris, Presses Universitaires de France
- Chevalier, Gheerbrant 2008: Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dictionnaire des symboles. Mythes, rêves, coutumes, gestes, formes, figures, couleurs, nombres*, Paris, Éditions Robert Laffont et Éditions Jupiter.
- Danilov 1980: Nichita Danilov, *Fântâni carteziene*, Iași, Editura Junimea.
- Danilov 1982: Nichita Danilov, *Câmp negru*, București, Editura Cartea Românească.
- Danilov 1985: Nichita Danilov, *Arlechini la marginea câmpului*, București, Editura Cartea Românească.
- Danilov 1987: Nichita Danilov, *Poezii*, Iași, Editura Junimea.
- Danilov 1990: Nichita Danilov, *Deasupra lucrurilor, neantul*, București, Editura Cartea Românească.
- Danilov 1992: Nichita Danilov, *Urechea de cârpă*, Turda, Editura Boema.
- Danilov 1995a: Nichita Danilov, *Apocalipsa de carton*, Iași, Editura Institutul European.
- Danilov 1995b: Nichita Danilov, *Mirele orb*, Iași, Editura Junimea.
- Danilov 1996: Nichita Danilov, *Nevasta lui Hans*, Iași, Editura Moldova.
- Danilov 1999: Nichita Danilov, *Nouă variațiuni pentru orgă*, Iași, Editura Polirom.
- Danilov 2000a: Nichita Danilov, *În deșert și pe ape*, Chișinău, Editura Prut Internațional.
- Danilov 2000b: Nichita Danilov, *Suflete la second-hand*, București, Editura Vinea.
- Danilov 2000c: Nichita Danilov, *Umbră de aur, melancolia*, Botoșani, Editura Axa.
- Danilov 2003: Nichita Danilov, *Secol*, Iași, Editura Junimea.
- Danilov 2004: Nichita Danilov, *Tălpi. Șotronul*, Iași, Editura Polirom.
- Danilov 2005a: Nichita Danilov, *Ferapont. Antologie de poezie, 1980–2004*, Pitești, Editura Paralela 45.

- Danilov 2005b: Nichita Danilov, *Mașă și Extraterestrul*, Iași, Editura Polirom.
- Danilov 2006: Nichita Danilov, *Capete de rând*, Pitești, Editura Paralela 45.
- Danilov 2007: Nichita Danilov, *Centura de castitate*, București, Editura Cartea Românească.
- Danilov 2008: Nichita Danilov, *Locomotiva Noimann*, Iași, Editura Polirom.
- Danilov 2010: Nichita Danilov, *Ambasadorul invizibil: roman în șase tablouri*, Iași, Editura Polirom.
- Danilov 2011: Nichita Danilov, *Imagini de pe strada Kanta*, București, Tracus Arte.
- Danilov 2012a: Nichita Danilov, *La finestra del tramonto – Antologia 1980–2011*, traducere și studiu introductiv de Danilo De Salazar, Roma, Aracne Editrice.
- Danilov 2012b: Nichita Danilov, *Granița*, în „Ziarul de Iași”, 17 febr. (www.ziaruldeiasi.ro).
- Durand 1964: Gilbert Durand, *L’Imagination symbolique*, Paris, Presses Universitaires de France.
- Durand 2005: Gilbert Durand, *Les Structures anthropologiques de l’Imaginaire*, Paris, Dunod.
- Eliade 1952: Mircea Eliade, *Images et symboles. Essais sur le symbolisme magico-religieux*, Paris, Gallimard.
- Eliade 1962: Mircea Eliade, *Mérophisphélès et l’androgynie*, Paris, Éditions Gallimard.
- Eliade 1969: Mircea Eliade, *Le Mythe de l’éternel retour – Archétypes et répétitions*, Paris, Éditions Gallimard.
- Eliade 1979: Mircea Eliade, *Le sacré et le profane*, Paris, Éditions Gallimard.
- Eliade 2011: Mircea Eliade, *Traité d’histoire des religions*, préface de Georges Dumézil de l’Académie française, Paris, Éditions Payot.
- Ruști 2002: Doina Ruști, *Dicționar de teme și simboluri*, București, Univers Enciclopedic.
- Wunenburger 1997: Jean-Jacques Wunenburger, *Philosophie des images*, Presses Universitaires de France.
- Wunenburger 2002: Jean-Jacques Wunenburger, *La Vie des images*, Presses Universitaires de Grenoble.

The Poet’s Ontological Otherness. The “Inner Border” in Nichita Danilov’s Poetry

In a very interesting essay on the art of writing, Nichita Danilov asks himself: “Is the poem only a text or is it anything more?” This inquiry represents the core of a metaphysical reflection on the poetical word that, according to Danilov, should be the right tool to make a connection with the deepest recess of ourselves, to explore our subconscious. Undertaking Gaston Bachelard’s theories on the poetical reverie, we analyze the moment in which the poetical image is created, the moment in which the poet is caught and carried away into the “world of praising”, into the “cosmos of the word”, where he feels the possibility of “nonexistence”. The poet experiences a sort of transmutation of Being; in Danilov’s poems we perceive an echo of the Androgyny myth described by Plato in his *Symposium*, according to which man is prone to recover his own “primordial unity”. Through a close symbolic analysis, we will discover how poetry takes part in this necessary and dangerous *regressus ad uterum*.